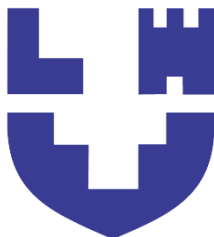

**Міністерство освіти і науки України
Луцький національний технічний університет**

ПЕДАГОГІКА І ПСИХОЛОГІЯ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Методичні вказівки до практичних занять та виконання самостійної роботи
для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
денної форми навчання

Луцьк 2025

УДК 378:159.9 (07)

П-24

Електронна копія друкованого видання передана для внесення в репозитарій ЛНТУ
Директор бібліотеки _____ Н.П. Поліщук

Рекомендовано до видання вченою радою факультету цифрових, освітніх та соціальних технологій ЛНТУ, протокол № ____ від « » _____ 2025 року.

Голова вченої ради факультету ЦОСТ _____ Г.А. Герасимчук

Розглянуто і схвалено на засіданні кафедри цифрових освітніх технологій ЛНТУ,
протокол № ____ від _____ 2025 року.

Завідувач кафедри ЦОТ _____ В.В. Кабак

Укладач: _____ О.І. Гулай, доктор педагогічних наук, професор кафедри цифрових освітніх технологій ЛНТУ,

Рецензент: _____ О.Г. Сушик, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри цифрових освітніх технологій ЛНТУ

Відповідальний за випуск: _____ В.В. Кабак, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри цифрових освітніх технологій ЛНТУ

Педагогіка і психологія вищої школи : методичні вказівки до практичних занять та виконання самостійної роботи для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти денної форми навчання/ уклад. О.І. Гулай.
П-24 Луцьк : ЛНТУ, 2025. 42 с.

Методичні вказівки укладені відповідно до робочої програми дисципліни «Педагогіка і психологія вищої школи». Наведено критерії оцінювання роботи здобувачів освіти, зміст практичних занять та самостійної роботи, список рекомендованої літератури.

© О.І. Гулай, 2025

ЗМІСТ

Вступ	4
Програма навчальної дисципліни	6
Система нарахування рейтингових балів та критерії оцінювання	8
Теми практичних занять	12
Практичне заняття №1	12
Практичне заняття №2	14
Практичне заняття №3	16
Практичне заняття №4	18
Практичне заняття №5	20
Практичне заняття №6	22
Практичне заняття №7	24
Практичне заняття №8	26
Практичне заняття №9	28
Теми для самостійної роботи	30
Список рекомендованої літератури	32
Додатки	35

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Педагогіка і психологія вищої школи» є теоретичною основою підготовки здобувачів вищої освіти до майбутньої педагогічної та науковопедагогічної діяльності. Дисципліна спрямована на отримання практично орієнтованих знань для ефективного забезпечення потреб проектування, організації та втілення освітньої діяльності в системі вищої технічної освіти. Вища освіта – динамічна система. Разом зі зміною і розвитком культури змінюється також зміст, мета, завдання та технологія навчання і виховання. Цілями вищої освіти є забезпечення фундаментальної наукової, загальнокультурної, практичної підготовки фахівців, формування інтелектуального потенціалу нації та всебічний розвиток особистості.

Мета навчальної дисципліни «Педагогіка і психологія вищої школи»: розкрити закономірності розвитку освіти, процесу навчання і виховання студентської молоді, її наукової та професійної підготовки відповідно до державних та європейських стандартів, потреб суспільства; формування у здобувачів освіти професійної компетентності, спрямованої на розв'язання комплексних завдань із впровадження технологій організації освітньої діяльності у навчально-виховному процесі та у особистісному розвитку.

Основні завдання навчальної дисципліни:

- аналіз закономірностей функціонування системи вищої освіти і її складових (навчально-виховний процес, управління, викладач, студент тощо);
- вивчення, аналіз та узагальнення практики, досвіду педагогічної діяльності у вищих навчальних закладах;
- формування здатності планувати, організовувати, здійснювати та мотивувати індивідуальну та колективну освітню діяльність;
- ознайомити з основними напрямками застосування креативних методик у навчанні та викладанні;
- сформувати вміння діагностувати та розвивати творчий потенціал особистості.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. ДИДАКТИКА ВИЩОЇ ШКОЛИ

- Тема 1. Тенденції розвитку вищої освіти XXI століття. Болонський процес та Національна рамка кваліфікацій.** Рівні та ступені вищої освіти. Зміст компетентностей сьомого рівня Національної рамки кваліфікацій. Основні поняття професійної сфери – кваліфікація, професія, спеціальність. Рівні професійної діяльності. Основні принципи вищої освіти в Україні. Академічна доброчесність у освітній та науковій діяльності. Сучасні тенденції впровадження технологій електронного навчання у педагогічну практику. Дистанційне навчання. Перевернуте навчання. Змішане навчання. Навчання впродовж життя.
- Тема 2. Закони та принципи дидактики. Сутність та взаємозв'язок основних понять теорії навчання:** знання, навички, уміння, досвід, компетентності, педагогічний процес, дидактична система, зміст освіти і навчання, методи і засоби навчання. Основні закони дидактики та їх практичне значення. Основні принципи дидактики: науковості, системності, доступності, свідомості, зв'язку теорії та практики, єдності колективного й індивідуального, наочності, технологічності. Правила практичної реалізації принципів дидактики. Мотиви навчання та управління мотивацією. Рівнева структура дидактичного проектування. Типові завдання діяльності педагога під час дидактичного проектування.
- Тема 3. Педагогічний менеджмент як сучасна теорія управління освітою.** Система управління вищим навчальним закладом. Загальна характеристика принципів і функцій педагогічного менеджменту. Особливості діяльності викладача ВНЗ. Вимоги до постановки цілей у навчанні. Характеристика цілей професійної підготовки. Особливості постановки тактичних цілей навчання. Особливості постановки оперативних цілей навчання. Характеристика основних елементів змісту освіти. Алгоритм складання навчального плану.
- Тема 4. Організаційні форми навчального процесу і види навчальних занять.** Головні дидактичні завдання лекції. Типи лекцій, їх призначення та особливості. Основні дидактичні вимоги до лекції. Зміст та структура лекції. Управління пізнавальною діяльністю студентів. Призначення, зміст і методика проведення практичних занять з навчальних дисциплін. Види семінарських занять, їх цілі та завдання, методика проведення. Дидактика лабораторних занять та комп'ютерного практикуму. Вимоги до методичного забезпечення навчального процесу.
- Тема 5. Діагностика та корегування стану навчального процесу.** Основні характеристики системи контролю якості навчання. Цілі та завдання контролю якості навчання. Основні фактори, що впливають на якість навчання. Об'єкт і предмет контролю. Вимоги до системи контролю. Валідність, надійність, достовірність та ефективність контролю. Види та рівні контролю, їх завдання, цілі та функції. Форми контролю. Порівняльний

аналіз систем оцінювання, особливості ECTS-системи. Вимоги до контрольних завдань. Використання таксономії Б. Блюма при розробленні контрольних завдань. Складність та трудомісткість завдання. Тривалість контролю. Критерії та методи обробки результатів контролю.

Змістовий модуль 2. ПСИХОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИЩОЇ ШКОЛИ.

- Тема 6. Психологічна модель процесу пізнання.** Сутність психологічних процесів пізнавальної діяльності та управління ними у процесі навчання. Структура і зміст дидактичного процесу. Рівні навчання, викладання та засвоєння навчальної інформації. Таксономія освітніх цілей Б. Блюма. Методики розвитку креативного мислення. Методика розвитку креативного мислення Р. Крачфілда. Поетапна система розвитку творчого мислення П. Торенса. Програма розвитку креативного мислення Е. де Боно. Методика розв'язання творчих технічних задач Г. Альтшуллера (ТРИЗ). Методика розв'язання творчих технічних задач В. Моляко (КАРУС).
- Тема 7. Психологія виховання студентської молоді.** Ознаки й особливості навчально-професійної діяльності студента. Типові негативні чинники обмежень інтелектуальних функцій студентів. Мотивація професійного вибору та навчальної діяльності студента. Чинники та механізми формування професійної мотивації навчання майбутніх фахівців. Сучасні вимоги до особистості фахівця та завдання виховання студентів відповідно до пріоритетних напрямів реформування вищої освіти в Україні. Мета і зміст виховання студентської молоді. Психологічні механізми формування якостей особистості та відповідні функції виховання. Психолого-педагогічна характеристика основних напрямів реалізації функцій виховання у ВНЗ. Критерії моральної вихованості людини. Етапи становлення моральної свідомості студента.
- Тема 8. Створення креативного середовища навчання.** Розвиток творчого потенціалу студентів. Стили спілкування у навчанні. Креативний інтер'єр аудиторії. Візуалізація інформації. Методи скрайбінгу і скетчноутингу. Мотивування і заохочення. Підготовка креативної презентації. Розробка логіко-семантичної структури навчального матеріалу. Конструювання плану викладу навчального матеріалу. Конструювання тексту і контурного конспекту навчального матеріалу.
- Тема 9. Педагогічний професіоналізм як предмет психологічного аналізу.** Компоненти педагогічної діяльності викладача та його професіоналізму. Акмеологічний підхід до змісту та виявів професіоналізму сучасного викладача ВНЗ. Вияви професіоналізму педагогічної діяльності викладача. Психологічний аналіз педагогічної взаємодії викладача і студентів. Характеристика рівнів сформованості педагогічних взаємин викладачів і студентів. Зміст педагогічних позицій викладача у спілкуванні зі студентами. Типові суперечності та бар'єри педагогічного спілкування викладача зі студентами. Педагогічний такт. Методи розв'язання педагогічних конфліктів.

СИСТЕМА НАРАХУВАННЯ РЕЙТИНГОВИХ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Методи оцінювання:

МО₁ – екзамен;

МО₂ – усне або письмове опитування;

МО₄ – тестування;

МО₅ – командні проекти;

МО₆ – есе;

МО₇ – презентації результатів виконаних завдань та досліджень;

МО₈ – презентації та виступи на наукових заходах.

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) з дисципліни «Педагогіка і психологія вищої школи» визначається як середньозважена величина, залежно від питомої ваги кожної складової залікового кредиту:

<i>Вид контролю</i>	Поточний контроль	Модульний контроль	Підсумковий контроль	Разом (підсумкова семестрова оцінка)
<i>Заліковий модуль</i>	Заліковий модуль 1	Заліковий модуль 2	Заліковий модуль 3	
<i>Кількість контрольних заходів</i>	10	2	1	1
<i>Методи оцінювання</i>	МО ₂ , або МО ₄ , або МО ₅ , або МО ₇ , або МО ₈	МО ₄ , МО ₆	МО ₁ (МО ₂ , МО ₄)	середньозважена величина
<i>Максимальна кількість балів</i>	100	100	100	100
<i>Ваговий коефіцієнт, %</i>	30%	30%	40%	100%

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни (освітнього компонента) розраховується як середньозважена з оцінок, отриманих за залікові модулі, включаючи екзаменаційну.

Оцінювання знань здобувачів освіти здійснюється відповідно до загальних критеріїв паралельно за:

– 4-бальною національною шкалою (позитивні оцінки – «відмінно», «добре», «задовільно» або «зараховано», негативні оцінки – «незадовільно» або «незараховано»);

– 100-бальною накопичувальною шкалою ЄКТС.

Шкала оцінювання

Бали за шкалою Університету	За шкалою ECTS	За державною (національною) шкалою		Критерії оцінювання знань
		Екзамен, курсова робота / проєкт, практика, тренінг	Залік	
90–100	A (відмінно)	відмінно	зараховано	здобувач освіти вільно володіє програмним обсягом матеріалу, виявляє і демонструє особисті творчі здібності, вміє самостійно здобувати нові знання, демонструє ґрунтовні знання, вміння та практичні навички; без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, використовує набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, використовує методи наукового обґрунтування власних рішень, самостійно розкриває власні обдарування й нахили
85–89	B (дуже добре)	добре	зараховано	здобувач освіти вільно володіє програмним обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв'язує вправи і задачі у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких є незначною, обґрунтовує та аргументує свою думку
75–84	C (добре)		зараховано	здобувач освіти вміє: зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, в цілому, самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, серед яких є суттєві; добирати окремі аргументи для підтвердження своїх думок
65–74	D (задовільно)	задовільно	зараховано	здобувач освіти відтворює значну частину теоретичного матеріалу, демонструє знання і розуміння основних положень з допомогою викладача; поверхнево відтворює і аналізує навчальний матеріал, виправляє помилки, серед яких є значна кількість суттєвих

60-64	Е (достатньо)			здобувач освіти володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну його частину відтворює на репродуктивному рівні або володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу
35-59	FX (недостатньо з можливістю повторного складання)	незадовільно	не зараховано	здобувач освіти володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу
0-34	F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)			здобувач освіти володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів

Поточний контроль

Поточний контроль враховує виконання на вибір одного завдання за кожною темою за узгодженням викладача і здобувача. Сумарна кількість балів поточного контролю за семестр оцінюється за 100-бальною шкалою.

Критерії оцінювання поточного контролю

Критерії оцінювання знань студентів	Максимальна кількість балів
Бали поточної успішності за участь у практичних заняттях (МО ₂ , або МО ₄ , або МО ₅ , або МО ₇)	До 10 балів за заняття
<ul style="list-style-type: none"> - розгорнутий, вичерпний виклад змісту питання; - повний перелік необхідних для розкриття змісту питання категорій та понять; - правильне розкриття змісту категорій та понять, механізму їх взаємозв'язку і взаємодії; - здатність здійснювати порівняльний аналіз різних теорій, концепцій, підходів та самостійно робити логічні висновки і узагальнення; - уміння застосовувати дидактичні принципи; - демонстрація здатності висловлення та аргументування власного ставлення до альтернативних поглядів на дане питання; - наведення прикладів застосування у навчальному процесі; 	10
<ul style="list-style-type: none"> - порівняно з відповіддю на найвищий бал не зроблено розкриття хоча б одного з пунктів, указаних вище (якщо він потрібний для вичерпного розкриття питання); - при розкритті змісту питання в цілому правильно за зазначеними вимогами все ж таки студентом допущені неточності у формулюванні термінів і категорій, проте з допомогою викладача він швидко орієнтується і знаходить правильні відповіді 	8

<ul style="list-style-type: none"> - порівняно з відповіддю на найвищий бал не зроблено розкриття двох з пунктів, указаних вище (якщо вони потрібні для вичерпного розкриття питання); - одночасно мають місце обидва типи недоліків, які окремо характеризують критерії найвищої оцінки; - відповідь малообґрунтована, неповна; - студент не наводить прикладів застосування у навчальному процесі; - студент лише з допомогою викладача може зрозуміти та виправити свої помилки 	6
<ul style="list-style-type: none"> - порівняно з відповіддю на найвищий бал не зроблено розкриття трьох чи більше пунктів, указаних вище (якщо вони потрібні для вичерпного розкриття питання); - одночасно мають місце два чи більше типів недоліків; - у відповіді відсутні належні докази і аргументи, зроблені висновки не відповідають загальноприйнятим, хибні; - характер відповіді дає підставу стверджувати, що студент неправильно зрозумів суть питання чи не знає правильної відповіді; - допущені грубі помилки і студент не може їх виправити 	2-4
- студент не готовий до заняття	0
Презентації та виступи на наукових заходах (МО ₈)	10
Загалом за семестр	до 100 балів

Підсумкова оцінка з поточного контролю визначається як сума балів з усіх навчальних занять та розраховується при оцінюванні після проведення останнього у семестрі навчального заняття.

Ліквідація заборгованостей щодо поточних контрольних заходів може здійснюватися впродовж усього періоду вивчення навчальної дисципліни (освітньої компоненти) у семестрі. Здобувачу освіти, який має незадовільні оцінки чи пропущені навчальні заняття без поважних на те причин, семестрова оцінка за результатами поточного контролю виставляється після їх відпрацювання (ліквідації заборгованостей за темою навчального заняття).

Модульний контроль

Модульний контроль оцінюється за 100-бальною шкалою і передбачає проміжне оцінювання якості засвоєння здобувачем освіти теоретичного і практичного матеріалу. Передбачено 2 модульні контрольні роботи (згідно з графіком освітнього процесу).

Критерії оцінювання модульного контролю

на електронному освітньому порталі ЛНТУ	Максимальна кількість балів
Тестування (МО ₄ , МО ₆)	до 50 балів
багатоваріантне питання (1 бал за правильну відповідь, 20 питань);	20
встановлення відповідностей (4 бали за правильну відповідь, 5 питань)	20
відкрите питання (есе) (критерії оцінювання аналогічні поточному).	10
Загалом за семестр	до 100 балів

Перескладання модулів з позитивним оцінюванням (більше 60 % балів) не допускається. Перескладання негативних результатів модульного контролю чи у зв'язку із неявкою на його складання без поважних на те причин дозволяється до настання дати проведення наступного модульного контролю.

Підсумковий контроль

Підсумковий контроль проводиться у формі екзамену в період екзаменаційної сесії згідно сформованого розкладу іспитів. Екзаменаційне завдання містить тести модульного контролю та теоретичні питання. Результати підсумкового контролю оцінюються за 100-бальною шкалою і включаються в підсумкову оцінку з навчальної дисципліни (освітньої компоненти) як окремий заліковий модуль з відповідним ваговим коефіцієнтом (як передбачено у робочій програмі навчальної дисципліни).

Критерії оцінювання підсумкового контролю

	Максимальна кількість балів
Тестування (МО4) на електронному освітньому порталі ЛНТУ:	
багатоваріантне питання (2 бал за правильну відповідь, 20 питань);	40
встановлення відповідностей (8 бали за правильну відповідь, 5 питань)	40
Теоретичне питання (МО2) (критерії оцінювання аналогічні поточному, бали удвічі більші)	20
Загалом за семестр	до 100 балів

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття №1

Тема. Тенденції розвитку вищої освіти XXI століття.

Мета. Виокремити особливості вищої освіти у сучасному світі.

Питання для обговорення.

1. Методологія педагогіки вищої школи у світлі сучасної парадигми науки.
2. Мета, завдання та зміст вищої освіти в Україні. Система освіти в Україні, її структура.
3. Особливості вищої економічної освіти України та країн Європи.
4. Болонський процес та Національна рамка кваліфікацій.
5. Рівні та ступені вищої освіти.
6. Зміст компетентностей сьомого рівня НРК.
7. Пріоритетні напрями реформування та модернізації вищої освіти в Україні в контексті інтеграції до європейського освітнього простору.

Інформація для обговорення

Педагогіка вищої школи — галузь наукового знання, що дає цілісне уявлення про закономірності й істотні зв'язки в навчально-пізнавальній, науковій, виховній, професійній підготовці і всебічному розвитку здобувачів вищої освіти.

У статті 5 Закону України «Про вищу освіту» (2014) визначено рівні та ступені вищої освіти. Підготовка фахівців з вищою освітою здійснюється за відповідними освітньо-професійними, освітньо-науковими, науковими програмами на таких рівнях вищої освіти: початковий рівень (короткий цикл) вищої освіти; перший (бакалаврський) рівень; другий (магістерський) рівень; третій (освітньо-науковий) рівень; науковий рівень.

Здобуття вищої освіти на кожному рівні вищої освіти передбачає успішне виконання особою відповідної освітньої або наукової програми, що є підставою для присудження відповідного ступеня вищої освіти: молодший бакалавр, бакалавр, магістр, доктор філософії, доктор наук.

Молодший бакалавр - це освітньо-професійний ступінь, що здобувається на початковому рівні вищої освіти і присуджується вищим навчальним закладом у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти освітньо-професійної програми, обсяг якої становить 90-120 кредитів ЄКТС. Особа має право здобувати ступінь молодшого бакалавра за умови наявності в неї повної загальної середньої освіти.

Бакалавр - це освітній ступінь, що здобувається на першому рівні вищої освіти та присуджується вищим навчальним закладом у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти освітньо-професійної програми, обсяг якої становить 180-240 кредитів ЄКТС. Обсяг освітньо-професійної програми для здобуття ступеня бакалавра на основі ступеня молодшого бакалавра визначається вищим навчальним закладом. Особа має право здобувати ступінь бакалавра за умови наявності в неї повної загальної середньої освіти.

Магістр - це освітній ступінь, що здобувається на другому рівні вищої освіти та присуджується вищим навчальним закладом у результаті успішного виконання

здобувачем вищої освіти відповідної освітньої програми. Ступінь магістра здобувається за освітньо-професійною або за освітньо-науковою програмою. Обсяг освітньо-професійної програми підготовки магістра становить 90-120 кредитів ЄКТС, обсяг освітньо-наукової програми - 120 кредитів ЄКТС. Освітньо-наукова програма магістра обов'язково включає дослідницьку (наукову) компоненту обсягом не менше 30 відсотків. Особа має право здобувати ступінь магістра за умови наявності в неї ступеня бакалавра.

Доктор філософії - це освітній і водночас перший науковий ступінь, що здобувається на третьому рівні вищої освіти на основі ступеня магістра. Ступінь доктора філософії присуджується спеціалізованою вченою радою вищого навчального закладу або наукової установи в результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти відповідної освітньо-наукової програми та публічного захисту дисертації у спеціалізованій вченій раді. Нормативний строк підготовки доктора філософії в аспірантурі (ад'юнктурі) становить чотири роки. Обсяг освітньої складової освітньо-наукової програми підготовки доктора філософії становить 30-60 кредитів ЄКТС.

Кредит ЄКТС - одиниця вимірювання обсягу навчального навантаження здобувача вищої освіти, необхідного для досягнення визначених результатів навчання. Обсяг одного кредиту ЄКТС становить 30 годин. Навантаження одного навчального року за денною формою навчання становить, як правило, 60 кредитів ЄКТС (Стаття 1. Основні терміни та їх визначення).

Доктор наук - це другий науковий ступінь, що здобувається особою на науковому рівні вищої освіти на основі ступеня доктора філософії і передбачає набуття найвищих компетентностей у галузі розроблення і впровадження методології дослідницької роботи, проведення оригінальних досліджень, отримання наукових результатів, які забезпечують розв'язання важливої теоретичної або прикладної проблеми, мають загальнонаціональне або світове значення та опубліковані в наукових виданнях.

Принципи Болонського процесу

1. Введення двох циклів навчання. Перший – отримання ступеня бакалавра з тривалістю навчання 3 – 4 роки. Другий – надання ступеня магістра (1 – 2 роки навчання після бакалаврату) або для одержання ступеня доктора.

2. Введення кредитної системи. Пропонується ввести в усіх національних системах освіти єдину систему обліку трудомісткості навчальної роботи в кредитах. Систему пропонується зробити накопичуваною, здатною працювати в рамках концепції “навчання протягом усього життя”.

3. Контроль якості світи. Оцінювання якості освіти буде ґрунтуватися не на тривалості або змісті навчання, а на тих знаннях, уміннях та навичках, які набули випускники. Оцінку будуть давати незалежні акредитаційні агентства.

4. Розширення мобільності. Передбачається на основі виконання попередніх пунктів розвиток мобільності студентів та викладацького складу.

5. Забезпечення працевлаштування випускників. Проголошується орієнтація ВНЗ на кінцевий результат: знання випускників мають застосовуватись і використовуватись в усій Європі.

6. Забезпечення привабливості європейської системи освіти. Одним із завдань, що мають бути вирішені в ході Болонського процесу, залучення до Європи велику кількість студентів з інших регіонів світу.

7. Вища освіта повинна ґрунтуватися на наукових дослідженнях. Викладачі повинні обов'язково мати тему наукових досліджень і пов'язувати її з навчальним процесом. Залучати студентів до науково-дослідної роботи.

Усі зазначені принципи ґрунтуються на основі статуту європейських університетів XIX ст., який визначає три основні функції ВНЗ: 1) освітня (просвітницька, виховна); 2) культурологічна; 3) наукова.

Матеріали для опрацювання

1. Закон України "Про вищу освіту" // Голос України. – 2014. –6 серпня. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-vii>
2. Hulai, O.; Moroz, I. and Shemet, V. (2024). Inquiry-Based Learning in the Study of Chemical Disciplines by Food Technologies Students. In Proceedings of the 4th International Conference on History, Theory and Methodology of Learning - ICHTML; ISBN 978-989-758-579-1; ISSN 2976-0836, SciTePress, pages 107-113. DOI: 10.5220/0012647000003737
3. Sakhno, H. (2022). 5 key differences between American- and European-style PhD programs. URL:<https://cutt.ly/FNr6WfJ>.
4. Hulai O., Kabak V., Savaryn P. MOOC Courses as an Element of Blended Learning. Book of Abstracts 6th International Conference Higher Education Learning Methodologies and Technologies Online, 25-27 September 2024, Rome, Italy. P. 108-110.
5. Abdalqhadr, A., & Mihus, I. (2020). Educational institutions and the development of the concept of social responsibility. Science Notes of KROK University, (1 (57), 94–104. <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2020-57-94-104>

Практичне заняття №2

Тема. Закони та принципи дидактики.

Мета. Встановити взаємозв'язок між основними поняттями теорії навчання та конкретизувати їх стосовно вищої економічної освіти.

Питання для обговорення.

1. Дидактика як галузь педагогіки вищої школи. Предмет і об'єкт дидактики вищої школи.
2. Основні принципи дидактики: науковості, системності, доступності, свідомості, зв'язку теорії та практики, єдності колективного й індивідуального, наочності, технологічності.
3. Організація навчально-виховного процесу. Закони та закономірності навчання.
4. Зміст освіти. Нормативні документи, що визначають зміст вищої освіти.
5. Знання, навички, уміння, досвід, компетентності.
6. Методи і засоби навчання.

Інформація для обговорення

Дидактика (грец. – didaktikos – повчальний) вищої школи – це розділ педагогіки вищої школи, який знайомить із закономірностями і принципами навчання, досліджує проблеми змісту, методів, форм і технологій професійної підготовки майбутнього фахівця в умовах вищого навчального закладу.

Навчання розглядається дидактикою в двох аспектах: як об'єкт вивчення і як об'єкт конструювання. З огляду на це виокремлюють дві функції дидактики: науково-теоретичну і конструктивно-технологічну.

Науково-теоретична функція полягає у вивченні, систематизації та узагальненні педагогічного досвіду, його науковому обґрунтуванні, поясненні на основі відкритих психологією закономірностей і механізмів пізнавального, психомоторного розвитку особистості.

Конструктивно-технологічна функція дидактики – це розроблення змісту, ефективних методів, прийомів і засобів навчання, конструювання навчальних технологій. Вона допомагає з'ясувати, як, враховуючи об'єктивні закономірності пізнавального розвитку студентів, організувати навчальний процес для забезпечення його максимальної ефективності; які форми, методи і засоби є оптимальними в конкретних ситуаціях; якими принципами і правилами слід керуватися викладачу та ін.

Поняття “навчальний процес” охоплює всі компоненти навчання: викладач, форми, методи і засоби навчання, які він використовує; студент, який працює під керівництвом викладача на занятті та самостійно вдома; забезпечення навчального процесу наочністю й технічними засобами.

Структурний процес навчання утворюють такі компоненти:

- цільовий (формування мети вивчення матеріалу на заняттях, навчального предмета та освітньої мети навчального закладу);
- стимулюючо-мотиваційний (спонукання студентів до активної пізнавальної діяльності, формування в них відповідної мотивації);
- змістовий (оптимальний підбір предметів навчального плану, змістовність навчальних програм і підручників, а також продуманість змісту кожного заняття);
- операційно-дієвий (підбір прийомів, методів, форм і засобів навчання);
- контрольно-регулюючий (контроль за засвоєнням знань, сформованістю умінь та навичок);
- оцінно-результативний (виявлення рівня знань, умінь і навичок кожного студента, причин неуспішності і їх усунення).

Реалізація кожного компонента і їх сукупності передбачає свідому, цілеспрямовану взаємодію викладача і студента.

Матеріали для опрацювання

1. Boud, D., & Associates (2020). Assessment 2020: Seven propositions for assessment reform in higher education. Sydney: Australian Learning and Teaching Council. URL. www.assessmentfutures.com
2. Гулай, О., Мороз, І., Шемет, В., & Шевчук, М. (2024). Інтерактивні методи навчання як засіб активізації пізнавальної діяльності здобувачів освіти.

Дистанційна освіта в Україні: інноваційні, нормативно-правові, педагогічні аспекти, 1(4), 256–264. <https://doi.org/10.18372/2786-5495.1.18907>

3. Кушнірук Я. В. Smart-технології для навчання студентів закладів вищої освіти // Актуальні проблеми та перспективи технологічної і професійної освіти : матеріали VIII всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (25-26 квітня 2024 р.). Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2024. С. 113-114.

Практичне заняття №3

Тема. Педагогічний менеджмент як сучасна теорія управління освітою.

Мета. Проаналізувати типові завдання діяльності педагога під час дидактичного проектування. Засвоїти методику аналізу та прогнозування мети навчання.

Питання для обговорення.

1. Загальна характеристика принципів і функцій педагогічного менеджменту.
2. Система управління вищим навчальним закладом.
3. Особливості діяльності викладача ВНЗ.
4. Вимоги до постановки цілей у навчанні. Характеристика цілей професійної підготовки.
5. Особливості постановки тактичних цілей навчання. Особливості постановки оперативних цілей навчання.
6. Характеристика основних елементів змісту освіти.
7. Алгоритм складання навчального плану.

Інформація для обговорення

Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, підвищення освітнього рівня народу, забезпечення народного господарства кваліфікованими фахівцями.

Основною метою діяльності вищого навчального закладу є забезпечення умов, необхідних для отримання особою вищої освіти, підготовка фахівців для потреб України.

Головними завданнями вищого навчального закладу є:

– здійснення освітньої діяльності певного напрямку, яка забезпечує підготовку фахівців відповідних освітньо-кваліфікаційних рівнів і відповідає стандартам вищої освіти;

– здійснення наукової і науково-технічної (для вищих навчальних закладів третього і четвертого рівнів акредитації), творчої, мистецької, культурно-виховної, спортивної та оздоровчої діяльності;

– забезпечення виконання державного замовлення та угод на підготовку фахівців з вищою освітою;

– здійснення підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів та їх атестація в акредитованих вищих навчальних закладах третього та четвертого рівнів акредитації;

– вивчення попиту на окремі спеціальності на ринку праці і сприяння працевлаштуванню випускників;

– забезпечення культурного і духовного розвитку особистості, виховання осіб, які навчаються у вищих навчальних закладах, в дусі українського патріотизму і поваги до Конституції України;

– підвищення освітньо-культурного рівня громадян.

Навчальний план і навчальні програми – вихідні державні документи планування та організації навчального процесу в вищій школі.

Навчальний план – документ, складений вищим навчальним закладом освіти на підставі освітньо-професійної програми та структурно-логічної схеми підготовки, який визначає перелік і обсяг нормативних та вибіркового навчальних дисциплін, послідовність їх вивчення, конкретні форми проведення навчальних занять та їх обсяг, графік навчального процесу, форми і засоби здійснення поточного й підсумкового контролю.

У навчальному плані відображено також обсяг часу, передбаченого на самостійну роботу. Він розробляється на весь період реалізації відповідної освітньо-професійної програми підготовки і затверджується керівником вищого закладу освіти. На основі навчального плану вищим навчальним закладом формується **робочий навчальний план**, тобто план на поточний навчальний рік.

Навчальна програма – документ, який визначає місце і значення навчальної дисципліни в реалізації освітньо-професійної програми підготовки, її зміст, послідовність і організаційні форми вивчення навчальної дисципліни, вимоги до знань і вмінь студентів.

Компонентами навчальної програми є пояснювальна записка, тематичний виклад змісту навчальної дисципліни і список літератури. Навчальні програми нормативних дисциплін належать до документів державного стандарту освіти. Навчальні програми вибіркового дисциплін розробляються і затверджуються вищим закладом освіти.

Робоча програма навчальної дисципліни – основний документ НМКД, що визначає її обсяг, зміст, цілі, програму вивчення, заплановані результати навчання, види навчальної діяльності та навчальних занять, методи викладання та навчання, методи та критерії оцінювання та ресурсне забезпечення; складається у паперовій (зберігається на кафедрі, за якою закріплено викладання навчальної дисципліни (освітнього компонента)) в паперовій та електронній формах.

Матеріали для опрацювання

1. Mihus, I., & Nakonechna, N. (2022). Comparative characteristics of the training of doctors of philosophy in economics in the leading countries of the world. *Pedagogy and Education Management Review*, (3), 4–12. <https://doi.org/10.36690/2733-2039-2022-3-4>

2. Babenko, I., Shkoljar, S., & Dzekun, Y. (2022). Новаторський педагогічний менеджмент як освітня теорія і практика. Витоки педагогічної майстерності, (29), 5-9.
3. Петренко, Л. М., Зеліковська, О. О., & Шевченко, В. П. (2020). Використання педагогічних крауд-технологій у професійній підготовці студентів ІТ-спеціальностей. Інформаційні технології і засоби навчання, 2(76), 213-235.
4. Літвінчук С.Б. Інноваційні підходи до проблеми цілеутворення у процесі професійної підготовки студентів у вищій школі / Режим доступу : http://mdu.edu.ua/wp-content/uploads/files/17_3.pdf.

Практичне заняття №4

Тема. Організаційні форми навчального процесу.

Мета. Розглянути особливості основних форм організації навчального процесу у вищій школі.

Питання для обговорення.

1. Управління пізнавальною діяльністю студентів.
2. Головні дидактичні завдання лекції. Типи лекцій, їх призначення та особливості.
3. Призначення, зміст і методика проведення практичних занять з навчальних дисциплін.
4. Види семінарських занять, їх цілі та завдання, методика проведення.
5. Дидактика лабораторних занять та комп'ютерного практикуму.
6. Вимоги до методичного забезпечення.

Інформація для обговорення

Під поняттям «форма організації навчального процесу» розуміють спеціальну конструкцію навчального процесу, яка базується на певних дидактичних та психологічних засадах. Характер цієї конструкції обумовлений змістом навчання, методами, прийомами, засобами діяльності суб'єктів і об'єктів навчання.

Навчальний процес у вищих навчальних закладах здійснюється у таких формах: навчальні заняття; самостійна робота; практична підготовка; контрольні заходи. Основними видами навчальних занять у вищих навчальних закладах є: лекція, семінарське, практичне, лабораторне, індивідуальне заняття, консультація.

Лекція – основний вид навчальних занять в закладі освіти, призначений для засвоєння теоретичного матеріалу. Як правило, лекція є елементом курсу лекцій, що повинен охоплювати основний теоретичний матеріал окремої або кількох тем навчальної дисципліни (освітньої компоненти). Її головна мета – формування орієнтовної основи для подальшого засвоєння здобувачами вищої освіти навчального матеріалу.

Семінарське заняття - це форма організації навчального процесу, при якій науково-педагогічний працівник організовує дискусію навколо попередньо визначених тем, до яких здобувачі вищої освіти готують тези виступів на підставі індивідуально виконаних завдань.

Практичне заняття – це вид навчальних занять, на якому науково-педагогічний працівник організує детальний розгляд здобувачами вищої освіти окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формує вміння і навички

їх практичного застосування через індивідуальне виконання відповідно до сформульованих завдань.

Лабораторне заняття – вид навчального заняття, на якому здобувач під керівництвом науково-педагогічного (педагогічного) працівника і навчально-допоміжного персоналу особисто проводить натурні або імітаційні експерименти чи досліді з метою практичного підтвердження окремих теоретичних положень даної навчальної дисципліни (освітнього компонента), набуває практичних навичок роботи з лабораторним устаткуванням, обладнанням, обчислювальною технікою, вимірною апаратурою, методикою експериментальних досліджень у конкретній предметній галузі. Лабораторні заняття проводяться у спеціально обладнаних навчальних лабораторіях з використанням устаткування, пристосованого до умов освітнього процесу (лабораторні макети, установки тощо).

Тренінг (практикум) – інтерактивний вид навчального заняття, метою якого є набуття знань та практичних навичок здобувачів освіти з метою формування і розвитку відповідних компетентностей. Тренінг (практикум) проводиться зі здобувачами освіти, чисельність яких не перевищує чисельність однієї академічної/навчальної групи.

Консультація – вид навчального заняття, в процесі якого здобувач освіти отримує відповіді від науково-педагогічного (педагогічного) працівника на конкретні запитання або пояснення певних теоретичних положень чи аспектів їх практичного застосування.

Індивідуальне навчальне заняття проводиться з окремими здобувачами вищої освіти з метою підвищення рівня їх підготовки та розкриття потенційних творчих здібностей. Цей вид заняття організовується за окремим графіком з урахуванням індивідуального навчального плану здобувача вищої освіти.

Матеріали для опрацювання

1. Гулай, О., Мороз, І., & Шемет, В. (2025). Навчальний відеоконтент як засіб цифрової освіти. Актуальні проблеми в системі освіти: загальноосвітній заклад середньої освіти – доуніверситетська підготовка – заклад вищої освіти, 1(5), 328–337. <https://doi.org/10.18372/2786-5487.1.20300>
2. Гуревич, Р., Гордійчук, Г., Коношевський, Л., Коношевський, О., Кусій, М., & Драчук, М. (2023). Змішане навчання як сучасна форма побудови навчального процесу. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*, (69), 14-35.
3. Hulai, O., Shemet, V., Moroz, I. (2025). Design and Organization of Assessment Using the MOODLE. In: Ardimento, P., et al. *Higher Education Learning Methodologies and Technologies Online. HELMeTO 2024. Communications in Computer and Information Science*, vol 2467. Springer, Cham. pp 309–320 https://doi.org/10.1007/978-3-031-94002-6_23
4. Pichayakul, P. (2024). Academic outreach during COVID-19 lockdown at a university level: using MOOC as a strategy. *Journal of Education and Innovation*, 26(3), 86-99.

Практичне заняття №5

Тема. Діагностика та корегування стану навчального процесу.

Мета. Розглянути особливості основних форм організації контролю якості навчання.

Питання для обговорення.

1. Основні фактори, що впливають на якість навчання.
2. Цілі та завдання контролю якості навчання.
3. Вимоги до системи контролю. Валідність, надійність, достовірність та ефективність контролю.
4. Види та рівні контролю, їх завдання, цілі та функції. Форми контролю.
5. Порівняльний аналіз систем оцінювання, особливості ECTS-системи.
6. Критерії та методи обробки результатів контролю.

Інформація для обговорення

Діагностика – це з'ясування умов і обставин, у яких протікає процес навчання; отримання чіткого уявлення про ті причини, які сприяють чи перешкоджають досягненню накреслених результатів. Удіагностику вкладається більш широкий і глибокий смисл: вона розглядає результати у тісному зв'язку з шляхами і способами їх досягнення. Крім традиційних контролю, перевірки, оцінки знань і умінь, діагностика включає їх аналіз, виявлення динаміки, тенденцій, прогнозування подальшого розвитку результатів навчальної діяльності.

Контроль знань студентів – це невід'ємна і важлива частина процесу навчання, відповідальний етап на шляху від незнання до знання, від неповного знання до більш точного і більш повного. Кожному викладачеві необхідно напрацювати таку систему контролю знань, щоб у цілому вона найкращим чином слугувала виконанню всіх його функцій.

Керуючи процесом навчання, викладач повинен не тільки повідомляти студентам певну інформацію або організувати сприйняття цієї інформації з інших джерел, але і повинен одночасно мати вичерпні відомості про те, як виконується ця робота, яка кількість і якість засвоєваних знань. І чим повніше будуть ці відомості, тим більше студентів буде охоплено ними, чим достатніший і своєчасний контроль, тим кваліфікованіше викладач зможе керувати процесом засвоєння навчального матеріалу.

Перевірка і оцінка знань – одна з форм державного контролю. Показники контролю знань студентів є єдиною основою для судження про результати навчання, а отже для розв'язання таких важливих питань, як переведення на наступний курс, призначення стипендії, випуск із вузу і видача диплома. Дані про результати контролю знань студентів слугують основними показниками, за якими оцінюється робота не тільки окремих студентів і викладачів, але і цілих академічних груп, курсів, факультетів і вузів у цілому.

Оцінювання навчальних досягнень студентів – один із наріжних каменів освітнього процесу. У процесі трансформації освітніх парадигм перед педагогами (як дидактами і теоретиками, так і практикуючими викладачами) постають три основні питання: 1) що оцінити (знання, вміння, навички, компетентності, особистий прогрес, ...); 2) як оцінити (усне опитування, письмова робота, тестування, презентація, захист, ...); 3) навіщо оцінити (виставити поточну чи підсумкову оцінку, зарахувати

пройдений курс, встановити рейтинг студентів, вмотивувати вчитися, ...). Оцінювання також є вагомим фактором забезпечення якості навчання, свідченням педагогічного досвіду та викладацької майстерності. Зважаючи на виклики сьогодення, зокрема, пандемічні обмеження та військові дії в Україні, проблема оцінювання не втрачає наукової та практичної актуальності.

Матеріали для опрацювання

1. Nailikari, T., Virtanen, V., Vesalainen, M., & Postareff, L. (2022). Student perspectives on how different elements of constructive alignment support active learning. *Active Learning in Higher Education*, 23(3), 217–231. <https://doi.org/10.1177/1469787421989160>
2. Diagnostic Assessment in Education: Purpose, Strategies, Examples. URL: <https://www.formpl.us/blog/diagnostic-assessment>.
3. Mohan, R. (2023). Measurement, evaluation and assessment in education. PHI Learning Pvt. Ltd..
4. Гулай О. І. Дизайн оцінювання на основі теорії конструктивного узгодження. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. Кропивницький: Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, 2023. Випуск 208. С. 31-37. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2023-1-208-31-36>

Практичне заняття №6

Тема. Психологічна модель процесу пізнання. Психологічні особливості формування творчої особистості.

Мета. Проаналізувати ознаки творчої особистості та особливості її формування протягом життя.

Питання для обговорення.

1. Креативність – основна якість професіонала 21 століття. Творча особистість, її ознаки.
2. Розмежування понять здібностей, обдарованості, таланту, геніальності як різних рівнів особистісного потенціалу.
3. Критичне і креативне, конвергентне і дивергентне мислення.
4. Характеристика евристичної діяльності на різних етапах онтогенезу.
5. Поняття про стратегію і тактику розв'язання творчого завдання. Стратегії: аналогізування, комбінування, реконструкція, універсальна та випадкових підстановок.
6. Тактики: інтерполяція, екстраполяція, редукція, гіперболізація, дублювання, розмноження, заміна, модернізація, конвергенція тощо.
7. Продукти евристичної діяльності: відкриття, винахід, раціоналізаторська пропозиція, конструкторська розробка.
8. Методи розв'язання творчих задач: методи «мозкової атаки», метод контрольних евристичних понять, метод «букета проблем», метод інверсії, метод емпатії, метод синектики, асоціативний метод.

Інформація для обговорення

Креативність (англ. create – створювати, creative – творчий) – це здатність створювати і знаходити нові оригінальні ідеї, що відхиляються від прийнятих схем мислення, успішно вирішувати поставлені завдання нестандартним чином, а також здатність вирішувати проблеми, що виникають всередині статичних систем. Це бачення проблем під іншим кутом і їх рішення унікальним способом. Креативне мислення це революційне і творче мислення, що носить конструктивний характер.

Творчі здібності особистості – це синтез її властивостей і рис характеру, які характеризують ступінь їх відповідності вимогам певного виду навчально-творчої діяльності і які обумовлюють рівень результативності цієї діяльності.

Творчі здібності самі по собі не гарантують творчих здобутків. Для їх досягнення необхідний «двигун», який запусить би в роботу механізм мислення, тобто необхідні бажання і воля, потрібна "мотиваційна основа". Розвиток творчих здібностей визначається взаємодією низки чинників:

– внутрішніх, до яких належать: вікові й індивідуально-психологічні особливості особистості (самооцінка, рівень тривожності, агресивність, спрямованість особистості, акцентуації характеру, властивості ВНД тощо), статеві відмінності, стилі (стратегії) організації розумової діяльності;

– зовнішніх, що представлені чинниками мікросередовища: характером і системою сімейного виховання, впливом школи і спілкування з однолітками.

Творчі здібності у процесі свого розвитку проходять декілька етапів, і для того, щоб певна здібність піднялася у своєму розвитку на вищий рівень, необхідно, щоб вона вже була достатньо представлена на попередньому етапі. Для розвитку здібностей повинно бути певне підґрунтя, яке складають задатки.

Задатки – це вроджені анатомо-фізіологічні особливості нервової системи, мозку. Вони становлять основу розвитку здібностей.

Здібності – це індивідуально-психологічні особливості конкретної людини, завдяки яким успішно виконується та чи інша продуктивна діяльність.

Обдарованість – це якісно своєрідне поєднання здібностей, що є запорукою успішного виконання конкретної діяльності.

Талановитість – це високий рівень розвитку здібностей, передусім спеціальних, тобто таких, які дають змогу успішно виконувати певну діяльність: літературну, музичну, сценічну тощо.

Геніальність - це найвищий рівень розвитку здібностей, який визначає появу творів, що мають історичне значення в житті суспільства, засвідчують нову епоху в розвитку культури.

Конвергентне мислення актуалізується у тому випадку, коли людині, вирішуючи задачу, треба на основі безлічі умов знайти єдино вірне рішення. У принципі, конкретних рішень може бути і декілька (безліч коренів рівняння), але ця множина завжди обмежена.

Дивергентне мислення визначається як "тип мислення, що йде в різних напрямках" (Дж. Гілфорд). Такий тип мислення допускає варіювання шляхів рішення проблеми, приводить до несподіваних висновків і результатів.

В творчій активності важливу роль грають такі чинники, як особливості темпераменту, здатність швидко засвоювати і породжувати ідеї (а не критично

відноситися до них), що творчі рішення приходять у момент релаксації, розсіювання уваги, а не в мить, коли увага свідомо концентрується на рішенні проблем

Матеріали для опрацювання

1. Берегова, Н., & Колба, В. (2023). Психологічні особливості формування адиктивної поведінки у сучасної молоді. *Psychology Travelogs*, (2), 15-22.
2. Березка, С. (2022). Психологічний супровід процесу інтеграції українських студентів: європейський досвід. Збірник наукових праць "Проблеми сучасної психології", (58), 9–25. <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2022-58.9-25>
3. Мельник М., Малиношевська А., Андросович К. Генеративний штучний інтелект у психології: наслідки та рекомендації для науки і практики. Інформаційні технології і засоби навчання. 2024. Том 103, № 5. DOI: <https://doi.org/10.33407/itlt.v103i5.5748>

Практичне заняття №7

Тема. Психологія виховання студентської молоді.

Мета. Встановити особливості та методики організації проектного навчання.

Питання для обговорення.

1. Чинники та механізми формування Я-концепції майбутнього фахівця.
2. Фахова компетентність як показник психологічної готовності студента до професійної діяльності.
3. Роль самовиховання у професійному зростанні студента.
4. Поняття студентської академічної групи, її структура, міжособистісні стосунки в ній.
5. Проблема керівництва та лідерства в студентській академічній групі.
6. Мета, зміст та завдання виховання студентської молоді.
7. Психологічні механізми, критерії та етапи розвитку моральної свідомості особистості.
8. Характеристика основних напрямів реалізації функцій виховання студентів.

Інформація для обговорення

Психологія вищої школи вивчає закономірності функціонування психіки студента як суб'єкта навчально-професійної діяльності та закономірності науково-педагогічної діяльності викладача, а також соціально-психологічні особливості професійно-педагогічного спілкування та взаємин викладачів і студентів.

В.О.Сухомлинський стверджував, що «...без психології нема і педагогіки. Якщо педагогіку порівняти з майстернею, то психологія це інструменти в майстерні; нема інструментів або вони нікуди не годяться – від майстерні залишаться самі стіни».

Виховання, з погляду суспільного розвитку, є провідною сферою діяльності як окремої людини, так і людської спільноти в цілому. Завдяки вихованню людство забезпечує свою безсмертність у соціальному розвитку. Виховання є спеціально організований і свідомо здійснюваний процес. Проблема виховання майбутніх фахівців з вищою освітою набуває зараз особливої актуальності.

На сучасному етапі розвитку вищої освіти виховання, у широкому розумінні, розглядається у двох аспектах: виховання творчої особистості майбутнього фахівця і виховання високоморальної, толерантної особистості з високими громадськими якостями.

Студентство – центральний період становлення людини, особистості в цілому, інтенсивної соціалізації людини як майбутнього професіонала. За основними закономірностями вік 18-25 років є, швидше, початковою ланкою зрілого віку, аніж завершенням періодів дитячого розвитку. Цей етап розвитку життя людини пов'язаний із формуванням відносної економічної самостійності, відходом від батьківського дому і утворенням власної сім'ї. Період навчання людини у вищій школі – важливий період соціалізації особистості в контексті знаходження самого себе і усвідомлення власних можливостей і перспектив у певних соціальних умовах і ситуаціях. Очікуваний результат соціалізації студента включає в себе вироблення власної системи поглядів на життя, трансформацію системи ціннісних орієнтацій, формування професійного ідеалу, засвоєння соціально-професійних функцій, формування власної моделі моральної поведінки.

У розвитку центральної нервової системи студента можна виділити такі найважливіші нейрофізіологічні особливості:

- найменший латентний (прихований) період реакцій на будь-який зовнішній вплив подразника, у тому числі і на словесний сигнал;
- оптимум абсолютної та розпізнавальної чутливості всіх аналізаторів, сенсорний оптимум досягається до 25 років;
- найбільша пластичність кори головного мозку та висока гнучкість в утворенні складних психомоторних та інших навичок;
- найбільший обсяг оперативної (короткочасної) пам'яті, зорової і слухової модальності;
- високі показники уваги (величина показників рівня розвитку обсягу, переключення і вибіркової уваги поступово підвищується від 18 до 33 років);
- оптимум розвитку інтелектуальних функцій припадає на 18-20 років;
- найвища швидкість розв'язання вербально-логічних завдань (комплексний характер мисленнєвих операцій при високому рівні інтеграції різних видів мислення, гнучкого переходу від образного до логічного та навпаки);
- інтенсивний розвиток усіх видів почуттів, підвищена емоційна чутливість (подрозливість) до різних обставин навколишнього життя.

Матеріали для опрацювання

1. Фурман, А. А. Методологія психологічного пізнання смисложиттєвої сфери особистості. Психологія і суспільство. 2020. № 1. С. 5-34.
2. Smyrnova, T. A., Bilova, N. K., Lynenko, A. F., Osadchaya, T. V., & Levytska, I. M. (2021). The axiological approach to the training of students of pedagogical universities. *Linguistics and Culture Review*, 5(S4), 171-182. <https://doi.org/10.21744/lingcure.v5nS4.1570>
3. Кабак В., Гулай О. Чат-бот як цифровий засіб забезпечення психологічної підтримки здобувачів вищої освіти. Цифрова трансформація: виклики та

стратегії: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 25 лютого 2025 р., м. Луцьк: ЛНТУ, 2025. С. 232-235.

4. Мороз, І., & Гулай, О. (2022). Мотивація вибору майбутньої спеціальності у гендерному контексті. Актуальні проблеми в системі освіти: загальноосвітній заклад середньої освіти – доуніверситетська підготовка – заклад вищої освіти, 1(2), 606–613. <https://doi.org/10.18372/2786-5487.1.16647>.

Практичне заняття №8

Тема. Створення креативного середовища навчання.

Мета. Проаналізувати переваги і способи створення креативного середовища навчання. Вдосконалити вміння візуалізувати навчальний матеріал.

Питання для обговорення.

1. Креативний інтер'єр аудиторії.
2. Стили спілкування у навчанні.
3. Візуалізація інформації.
4. Методи скрайбінгу і скетчноутингу.
5. Мотивування і заохочення.

Інформація для обговорення

Психолого-педагогічна структура діяльності – система дій педагога, спрямованих на досягнення поставлених цілей через розв'язання педагогічних завдань. У цій схемі виокремлюють такі функціональні компоненти (Н.Кузьміна): гносеологічний, конструктивний, організаційний, комунікативний.

Гносеологічний компонент (пізнавальний) охоплює вивчення кожного здобувача вищої освіти і колективу; вивчення сфери застосування методів навчання й виховання; вивчення методичних вказівок та інструкцій; аналізування власного досвіду і досвіду інших науково-педагогічних працівників, самоосвіту і самовиховання.

Гносеологічний компонент передбачає одержання нових знань про закони і механізми функціонування педагогічної системи.

Конструктивний компонент передбачає добір і композицію навчальної інформації, яку слід довести до здобувачів вищої освіти; планування діяльності студентів щодо цієї інформації; проектування власної діяльності і поведінки для взаємодії зі студентами.

Молодим викладачам слід передусім навчитися конструювати навчальний матеріал, виділяти в ньому головне і правильно розподіляти за часом, щоб цей матеріал легко сприймався аудиторією.

Організаційний компонент охоплює: структурування інформації в процесі її повідомлення здобувачам вищої освіти, організацію різних видів діяльності студентів таким чином, щоб результати відповідали цілям системи; організацію власної діяльності і поведінки в процесі безпосередньої взаємодії зі студентами.

Комунікативний компонент передбачає налагодження педагогічно доцільних стосунків зі студентами, колегами, керівництвом.

Групу методів стимулювання і мотивації можна умовно поділити на дві великі підгрупи. До першої з них належать методи формування пізнавальних інтересів у студентів. До другої - методи, спрямовані переважно на формування почуття обов'язку та відповідальності в навчанні.

До методів формування пізнавального інтересу належать:

1. Створення на занятті ситуації цікавості - введення в навчальний процес цікавих прикладів, експериментів, парадоксальних фактів. Багато викладачів використовують для підвищення інтересу до навчання аналіз уривків з художньої літератури, присвячених життю видатних учених і суспільних діячів. Успішно застосовуються й такі прийоми підвищення цікавості навчання, як розповіді про застосування в сучасних умовах тих чи інших пророкувань наукових фантастів, показ цікавих експериментів.

2. Використання цікавих аналогій. Дуже позитивно сприймаються студентами аналогії в курсі фізики, що ґрунтуються на принципах біоніки. Під час вивчення явищ локації проводяться аналогії зі способами орієнтування кажанів, а у розгляді піднімальної сили крила літака роблять аналогії з формою крил птаха.

3. Зіставлення наукових і побутових тлумачень окремих природних явищ. Наприклад, студентам пропонується порівняти побутове і наукове пояснення явища невагомості, законів падіння, законів плавання.

4. Створення ситуації новизни, актуальності, наближення змісту до найважливіших відкриттів у науці і техніці, до явищ суспільно-політичного внутрішнього і міжнародного життя.

5. Створення в навчальному процесі ігрових ситуацій. Гра вже давно використовується як засіб формування інтересу до навчання.

6. Навчальні дискусії.

7. Стимулювання за допомогою аналізу життєвих ситуацій. Цей метод навчання безпосередньо стимулює навчання за рахунок максимальної конкретизації знань.

8. Створення ситуації успіху в навчанні. Одним із дієвих прийомів стимулювання інтересу до навчання є створення ситуації успіху в тих студентів, котрі відчувають певні труднощі в навчанні. Відомо, що без переживання радості успіху неможливо по-справжньому розраховувати на подальші успіхи в подоланні навчальних труднощів. Такі ситуації створюються і шляхом диференціації допомоги студентам у виконанні навчальних завдань однієї й тієї самої складності. Ситуації успіху створюються викладачем шляхом підбадьорення, схвалення нових зусиль. Важливу роль при цьому відіграє забезпечення сприятливої морально-психологічної атмосфери в ході виконання навчальних завдань, що зменшує почуття непевності й страху. Стан тривожності при цьому змінюється станом упевненості.

Методи, спрямовані на формування почуття обов'язку і відповідальності в навчанні. Процес навчання базується не тільки на мотиві пізнавального інтересу, а й на інших мотивах, серед яких особливо значущими є мотиви обов'язку й відповідальності в навчанні. Вони дають змогу студентам переборювати ускладнення в навчанні, відчувати радість, почуття задоволення від подолання труднощів.

Мотиви обов'язку й відповідальності формуються на підставі застосування такої групи методів та прийомів: висунення вимог; навчання виконанню вимог;

заохочення успішного, сумлінного виконання своїх обов'язків; оперативного контролю за виконанням вимог і в необхідних випадках вказування на недоліки, засудження - для формування відповідального ставлення до навчання.

Висунення навчальних вимог. Треба мати на увазі, що відчуття обов'язку й відповідальності в навчанні має поєднуватися з методами навчання виконання навчальної роботи, навчальних вимог, тому що брак таких навичок може викликати відставання в засвоєнні знань, а відповідно, в порушенні дисципліни. Велику роль тут відіграє приклад інших студентів і самих викладачів.

Заохочення і засудження в навчанні. Метод заохочення застосовується з метою підтримки і розвитку хорошої поведінки, навчальної діяльності. Способи заохочення дуже різноманітні. У навчальному процесі це похвала викладача, підвищена оцінка тощо. Засудження та інші види покарання є винятком у формуванні мотивів навчання і здебільшого, застосовуються лише в особливих ситуаціях. Тільки вмиле поєднання різноманітних методів стимулювання в єдності може забезпечити успішність навчання.

Матеріали для опрацювання

1. Гулай, О., Сушик, О., & Редько, О. (2025). Функції інформаційно-консультативного середовища закладу професійної освіти. Проблеми хімії та сталого розвитку, (1), 94–101. <https://doi.org/10.32782/pcsd-2025-1-13>.
2. Гулай О., Кабак В. Розумне пристосування освітнього простору до потреб здобувачів освіти. Соціально-психологічна допомога і соціальна робота: виклики сучасності : матеріали V Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Луцьк, 18–19 квітня 2024 р.). Луцьк: відділ іміджу та промоції ЛНТУ, 2024. С. 337-339.
3. Курс з креативності. URL: <http://gohigher.org/creativity-course>.
4. Creativity Courses. URL: <https://www.edx.org/learn/creativity>

Практичне заняття №9

Тема. Педагогічний професіоналізм як предмет психологічного аналізу.

Мета. Сформувати критерії педагогічного професіоналізму. Розглянути методики педагогічного впливу на виховання студентів.

Питання для обговорення.

1. Поняття про індивідуальний стиль педагогічної діяльності викладача, його показники та механізми формування.
2. Психологічні особливості розуміння викладачем особистості студента.
3. Педагогічний такт. Ознаки педагогічних конфліктів.
4. Стратегії вирішення педагогічного конфлікту викладача і студента.
5. Особливості педагогічного вигорання.

Інформація для обговорення

Науково-педагогічний працівник вищого навчального закладу свою педагогічну діяльність здійснює у кількох напрямках: навчальна, методична, дослідницька, виховна.

Визначальною функцією праці науково-педагогічного працівника є навчальна діяльність, яка спрямована на організацію процесу навчання відповідно до нормативних документів. Вона поєднує теоретичну складову, пов'язану з розкриттям сутності науки, нових закономірностей, і практичну, яка спрямована на розв'язання педагогічних завдань. Види навчальних занять, що входять до навчального навантаження науково-педагогічного працівника відповідно до його посади, встановлюються вищим навчальним закладом в індивідуальному плані працівника.

З навчальною роботою тісно пов'язана методична діяльність щодо підготовки навчального процесу, його забезпечення та удосконалення. До неї відносять: підготовку до навчальних занять; розроблення, підготовку до видавння конспектів лекцій, збірників вправ, методичних матеріалів з курсових і дипломних робіт, методичних розробок; поточну роботу щодо підвищення педагогічної кваліфікації (читання методичної і навчальної, науково-методичної літератури); складання, екзаменаційних білетів, тематики курсових робіт, завдань для самостійної позааудиторної роботи тощо.

Важливе місце в діяльності науково-педагогічного працівника вищого навчального закладу належить організаційно-методичній роботі: організація педагогічної практики, підготовка матеріалів на засідання кафедри, робота з підготовки науково-методичних матеріалів та ін. У процесі методичної роботи підвищується рівень майстерності самого науково-педагогічного працівника: він засвоює зміст нових навчальних програм, технологій і реалізує їх; постійно ознайомлюється з досягненнями психолого-педагогічних наук і методик викладання навчальних дисциплін; вивчає і впроваджує передовий педагогічний досвід; удосконалює власні навички самоосвіти тощо.

Науково-педагогічні працівники підвищують кваліфікацію та проходять стажування у відповідних наукових і освітньо-наукових установах як в Україні, так і за її межами.

Педагогічна діяльність науково-педагогічного працівника має поєднуватися з науково - дослідницькою, яка підвищує науковий рівень знань, розвиває творчий потенціал, збагачує внутрішній світ.

Виховну діяльність науково-педагогічний працівник здійснює передусім у процесі навчання, використовуючи потенційні можливості навчальних дисциплін, а також під час спілкування у позанавчальний час. Викладач реалізує виховну функцію через кураторську роботу, керівника гуртка, проведення екскурсій вечорів тощо.

Матеріали для опрацювання

1. Онищенко, Н. П. (2021). Педагогічні умови професійної підготовки майбутніх учителів до інноваційної виховної діяльності. Інноваційна педагогіка. Випуск 32. Т. 1. 2021. С. 132-137.
2. Khanh, M. Q., Tinh, T. T., Giang, T. T., Hong, N. T. T., Kien, P. T., & Quang, N. V. (2021). The process of forming students' pedagogical professionalism: A case study at Hanoi National University of Education in Vietnam. *Linguistics and Culture Review*, 5(S3), 704-712. <https://doi.org/10.21744/lincure.v5nS3.1531>
3. Гулай, О. І., & Карпюк, А. Л. (2024). Soft і hard skills у процесі викладання та навчання. Актуальні проблеми в системі освіти: загальноосвітній заклад

середньої освіти – доуніверситетська підготовка – заклад вищої освіти, 1(4), 248–256. <https://doi.org/10.18372/2786-5487.1.18740>

ТЕМИ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

№ п/п	Тематика	К-сть годин
Змістовий модуль 1.		
1.	Тема 1. Академічна доброчесність у освітній та науковій діяльності. Сучасні тенденції впровадження технологій електронного навчання у педагогічну практику.	11
2.	Тема 2. Рівнева структура дидактичного проектування. Типові завдання діяльності педагога під час дидактичного проектування.	11
3.	Тема 3. Особливості постановки тактичних цілей навчання. Особливості постановки оперативних цілей навчання.	11
4.	Тема 4. Вимоги до методичного забезпечення навчального процесу.	12
5.	Тема 5. Валідність, надійність, достовірність та ефективність контролю: методи визначення. Статистичний аналіз.	12
Змістовий модуль 2.		
6.	Тема 6. Методика розв'язання творчих технічних задач Г. Альтшуллера (ТРИЗ). Методика розв'язання творчих технічних задач В. Моляко (КАРУС).	12
7.	Тема 7. Психолого-педагогічна характеристика основних напрямів реалізації функцій виховання у ВНЗ. Критерії моральної вихованості людини. Етапи становлення моральної свідомості студента.	12
8.	Тема 8. Розробка логіко-семантичної структури навчального матеріалу. Конструювання плану викладу навчального матеріалу.	12
9.	Тема 9. Характеристика рівнів сформованості педагогічних взаємин викладачів і студентів. Зміст педагогічних позицій викладача у спілкуванні зі студентами. Типові суперечності та бар'єри педагогічного спілкування викладача зі студентами.	12
Разом:		105

Орієнтовна структура реферату – вступ, основна частина, висновки, додатки, список використаних джерел. Один із додатків – Презентація у програмі PowerPoint.

Тематика рефератів

1. Компетентнісний підхід у західній та українській педагогічній теорії.
2. Сучасні тенденції розвитку вищої освіти в Україні: теорія і практика.

3. Організація навчального процесу у ЗВО України і світу (порівняльний аналіз).
4. Форми організації навчального процесу у ЗВО.
5. Інноваційні форми та методи навчання у вищій школі країн Західної Європи та США (одна з країн на вибір).
6. Технології навчання: досвід використання у Луцькому НТУ..
7. Переваги і недоліки освітньої платформи Moodle.
8. Дистанційне навчання як новітній вектор трансформації вищої освіти в Україні.
9. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі сучасної вищої школи.
10. Університет очима студента: сучасне й майбутнє (бачення перспектив розвитку ЛНТУ).
11. Викладач вищої школи, на якого чекає сучасна система вищої освіти в Україні.
12. Психологічний портрет студента: вимоги та критерії оцінки.
13. Особливості викладання фахових дисциплін (на прикладі власної спеціалізації).
14. Використання технологій штучного інтелекту у викладанні фахових дисциплін (на прикладі власної спеціалізації).
15. Сучасні тренди європейської дидактики у викладанні фахових дисциплін (на прикладі власної спеціалізації).

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна

1. Biggs J. Teaching for Quality Learning at University : What the Student Does / John Biggs and Catherine Tang [4th edition]. Society for Research into Higher Education & Open University Press, 2011. 389 p.
2. Гулай О., Кабак В., Герасимчук Г. Засоби та технології цифрового навчання: теоретичний та практичний аспекти : Монографія. Луцьк: Вежа, 2025. 160 с.
3. Марцева Л. А. Педагогіка і психологія вищої школи : навч. посіб. Житомир : Житомирська політехніка, 2022. 150 с.
4. Сікорський П. І. Нова педагогіка : підручник. Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2021. 539 с.
5. Шевчук С.С., Кулішов В.С. Дидактика професійної освіти: практикоорієнтований аспект: навчально-методичний посібник. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПНУ, 2021. 212 с.

Додаткова

1. Березка С. Психологічний супровід процесу інтеграції українських студентів: європейський досвід. *Проблеми сучасної психології*. 2022. Вип. 58. С. 9–25. DOI: <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2022-58.9-25>.
2. Лозова О. М., Коркос Я. О. Критичне мислення студентів та переконання, характерні для епохи постправди. *Věda a perspektivy*. 2024. № 1 (32). С. 143–150.
3. Головка О. А. Інтеграція вебсайту та соціальних мереж як стратегія сучасної комунікації університету. *Обрії друкарства*. 2024. № 2 (16). С. 233–241.
4. Горнар І. Самореалізація та розвиток мікросередовища майбутнього викладача. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2024. № 1 (12). С. 175–180.
5. Гулай О. І. Трансформація освіти у контексті четвертої промислової революції // *Синергія освіти, науки, виробництва в умовах глобальних викликів сьогодення* : матеріали Всеукр. наук.-техн. конф., 29 берез. 2023, Луцьк. Луцьк : Луцький нац. техн. ун-т, 2023. С. 173.
6. Гулай О. І. Дизайн оцінювання на основі теорії конструктивного узгодження. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. Кропивницький : ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2023. Вип. 208. С. 31–37. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2023-1-208-31-36>.
7. Гулай О. І., Дацюк А. В. SMART-технології як інструмент підтримки інклюзивної освіти // *Актуальні проблеми та перспективи технологічної і професійної освіти* : матеріали VIII Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., 25–26 квіт. 2024 р. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2024. С. 55–57.
8. Гулай О. І., Карпюк А. Л. Soft і hard skills у процесі викладання та навчання. *Актуальні проблеми в системі освіти: загальноосвітній заклад середньої освіти – доуніверситетська підготовка – заклад вищої освіти*. 2024. № 1(4). С. 248–256. DOI: <https://doi.org/10.18372/2786-5487.1.18740>.

9. Гулай О., Мороз І., Шемет В. Навчальний відеоконтент як засіб цифрової освіти. *Актуальні проблеми в системі освіти: загальноосвітній заклад середньої освіти – доуніверситетська підготовка – заклад вищої освіти*. 2025. Т. 1, № 5. С. 328–337. DOI: <https://doi.org/10.18372/2786-5487.1.20300>
10. Лук'янова Л., Годлевська К. Теоретико-методологічний (контекстний) аналіз змішаного навчання та перспективи його впровадження у сучасній освітній практиці. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training: Methodology, Theory, Experience, Problems*. 2024. № 72. С. 27–37. DOI: <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2024-72-27-37>.
11. Мороз І., Гулай О. Мотивація вибору майбутньої спеціальності у гендерному контексті. *Актуальні проблеми в системі освіти: загальноосвітній заклад середньої освіти – доуніверситетська підготовка – заклад вищої освіти*. 2022. № 1(2). С. 606–613. DOI: <https://doi.org/10.18372/2786-5487.1.16647>.
12. Онищенко Н. П. Педагогічні умови професійної підготовки майбутніх учителів до інноваційної виховної діяльності. *Інноваційна педагогіка*. 2021. Вип. 32, т. 1. С. 132–137.
13. Скрипник Л. М. Методика організації інформаційно-консультативного середовища закладу професійної освіти. *Адаптивне управління: теорія і практика. Серія Педагогіка*. 2022. Т. 14, № 27. DOI: [https://doi.org/10.33296/2707-0255-14\(27\)-10](https://doi.org/10.33296/2707-0255-14(27)-10).
14. Фурман А. А. Методологія психологічного пізнання смисложиттєвої сфери особистості. *Психологія і суспільство*. 2020. № 1. С. 5–34.
15. Abdalqhadr A., Mihus I. Educational institutions and the development of the concept of social responsibility. *Science Notes of KROK University*. 2020. № 1(57). P. 94–104. DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2020-57-94-104>.
16. Boud D., Associates. Assessment 2020: Seven propositions for assessment reform in higher education. Sydney : Australian Learning and Teaching Council, 2020. URL: www.assessmentfutures.com.
17. Butler H. A. Predicting everyday critical thinking: A review of critical thinking assessments. *Journal of Intelligence*. 2024. Vol. 12, No. 2, Art. 16.
18. Darwin Rusdin D., Mukminatien N., Suryati N., Laksmi E. D., Marzuki. Critical thinking in the AI era: An exploration of EFL students' perceptions, benefits, and limitations. *Cogent Education*. 2024. Vol. 11(1). Art. 2290342.
19. Demir K. A. Smart education framework. *Smart Learn. Environ*. 2021. Vol. 8, Art. 29. DOI: <https://doi.org/10.1186/s40561-021-00170-x>.
20. Hailikari T., Virtanen V., Vesalainen M., Postareff L. Student perspectives on how different elements of constructive alignment support active learning. *Active Learning in Higher Education*. 2022. Vol. 23(3). P. 217–231. DOI: <https://doi.org/10.1177/1469787421989160>.
21. Hulai O., Herasymchuk H. Principles of Open Science in the Activities of a Technical University. *Economics & Education*. 2024. Vol. 9(1). P. 28–34. DOI: <https://doi.org/10.30525/2500-946X/2024-1-5>.
22. Hulai O., Shemet V., Moroz I. Design and Organization of Assessment Using the MOODLE. In: Ardimento P. et al. (eds.) *Higher Education Learning Methodologies*

- and Technologies Online. *HELMeTO 2024. Communications in Computer and Information Science*. Cham: Springer, 2025. Vol. 2467. P. 309–320. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-031-94002-6_23
23. Hulai O., Kabak V., Savaryn P. Blended Learning with MOOCs: An Example of Use in the Training of Computer Science Students. In: Ardimento P. et al. (eds.) *Higher Education Learning Methodologies and Technologies Online. HELMeTO 2024. Communications in Computer and Information Science*. Cham: Springer, 2025. Vol. 2467. P. 276–287. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-031-94002-6_20
  24. Khanh M. Q., Tinh T. T., Giang T. T., Hong N. T. T., Kien P. T., Quang N. V. The process of forming students' pedagogical professionalism: A case study at Hanoi National University of Education in Vietnam. *Linguistics and Culture Review*. 2021. Vol. 5(S3). P. 704–712. DOI: <https://doi.org/10.21744/lingcure.v5nS3.1531>.
  25. Knight R. Pedagogical Change and Professional Courage // *The Palgrave Handbook of Teacher Education Research*. Cham : Palgrave Macmillan, 2022. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-030-59533-3_32-1.
  26. Sakhno H. 5 key differences between American- and European-style PhD programs. URL: <https://cutt.ly/FNr6WfJ>.
  27. Smyrnova T. A., Bilova N. K., Lynenko A. F., Osadchaya T. V., Levytska I. M. The axiological approach to the training of students of pedagogical universities. *Linguistics and Culture Review*. 2021. Vol. 5(S4). P. 171–182. DOI: <https://doi.org/10.21744/lingcure.v5nS4.1570>.
  28. Susongko P., Bhandari R., Kusuma M., Arfiani Y., Pratama D. Community Critical Thinking Skills Framework: A Literature Review Study. *Journal of Innovation in Educational and Cultural Research*. 2024. Vol. 5(1). P. 35–42.

Електронні ресурси

1. Офіційний веб-портал парламенту України. URL: <https://www.rada.gov.ua/>
2. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України. URL: <http://mon.gov.ua/>
3. Офіційний сайт Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
4. <https://www.microsoft.com/uk-ua/education/remote-learning>.
5. <https://workspace.google.com/intl/uk/training/>.
6. Курс з креативності. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://gohigher.org/creativity-course>
7. <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/rivni-vishoyi-osviti-ta-naukovi-stupeni>
8. <https://mon.gov.ua/ua/osvita/nacionalna-ramka-kvalifikacij/rivni-nacionalnoyi-ramki-kvalifikacij>

ДОДАТКИ

ПРИКЛАДИ ПЕДАГОГІЧНИХ ЗАДАЧ

Задачі з навчальної роботи викладача

Задача 1. Викладач готується до першої лекції. Треба розглянути основні питання, які будуть вивчатися упродовж курсу, обґрунтувати основні методологічні позиції та інше. Який вид лекції ви би вибрали? Якою фразою розпочнете лекцію? Як себе презентуватимете? Обґрунтуйте свою відповідь та складіть план такої лекції.

Задача 2. Тема лекції «Університетська освіта в контексті Болонського процесу». Розробіть план лекції. Як би ви сформулювали проблемні завдання до теми цієї лекції?

Задача 3. Ви – молодий викладач лабораторного практикуму з матеріалознавства. Яким чином ви побудуєте заняття, як сплануєте експеримент, щоб студенти могли провести його без ускладнень? Як забезпечити дотримання правил техніки безпеки?

Задача 4. Викладач задав студентам для підготовки до наступної теми опрацювати 150 сторінок підручника. Чи ефективний такий спосіб? Як би ви побудували свою діяльність?

Задача 5. На лекції у молодого викладача був присутній досвідчений викладач. Після лекції він зробив зауваження щодо зовнішнього вигляду молодого колеги. Чи коректне таке зауваження? Які вимоги до змісту лекції та способу подання матеріалу потрібно враховувати?

Задачі з методичної роботи викладача

Задача 1. На кафедрі проводився конкурс на створення найкращого методичного видання. Розглядали два конспекти лекцій: перший – обсягом 250 сторінок із детальним текстовим викладом матеріалу, другий – обсягом 90 сторінок із представленням матеріалу у вигляді схем і діаграм. Яка методична розробка є більш ефективною на вашу думку?

Задача 2. На сайті викладача розміщені тексти лекцій. Які вимоги існують до оформлення лекцій? Як дотримуватися академічної доброчесності при підготовці конспекту лекцій?

Задача 3. Молодий викладач на практичні заняття брав із собою тільки ручку і нотатник, аби не виникало сумнівів у його компетентності. Чи допустимо викладачу користуватися підручником на занятті? Як діяти у ситуації, коли не знаєш відповіді на запитання студентів?

Задача 4. Вам, як викладачам вищої школи потрібно буде розробляти тестові завдання для перевірки знань студентів. Розробіть 5 різнотипних тестових завдань до однієї з тем навчальних дисциплін вашої спеціальності.

Задача 5. Молодий викладач під час проведення екзамену поставив студенту незадовільну оцінку, вказавши на його низькі розумові здібності. У чому помилка викладача? Яким чином побудувати екзамен, щоб об'єктивно визначити результат успішності студентів? Чи є незадовільна оцінка студента свідченням неефективної педагогічної діяльності викладача?

Задачі з організаційно-виховної роботи викладача

Задача 1. Студент звернувся до куратора групи з тим, що викладач на заняттях недостатньо роз'яснює матеріал дисципліни, натомість багато часу відводить на обговорення життєвих проблем. Однак при проведенні модульного контролю вимагає знання матеріалу у повному обсязі. Як потрібно діяти куратору в цій ситуації?

Задача 2. Студент на лекції постійно задає викладачеві недоречні запитання, чим відволікає студентів від засвоєння матеріалу, а викладача від пояснення матеріалу. Інший студент не слухає лекцію, а читає інформаційні повідомлення на смартфоні. Ваші дії в цій ситуації? Може не варто зачіпати студента, який нікому не заважає?

Задача 3. Ви – молодий викладач, куратор групи. Перед вами поставлено завдання формування у студентів готовності до майбутньої професійної діяльності. Якими будуть ваші дії, з чого почнете свою роботу?

Задача 4. Молодий викладач палить на перерві разом із студентами. Чи є в цьому проблема? Яка ваша думка з цього приводу?

Задача 5. Викладач проводить консультацію зі студентами. Ви заходите в аудиторію і бачите, що викладач сидить поруч зі студенткою і тримає її за руку. Якою була б ваша реакція на таку поведінку колеги?

ПЕДАГОГІКА ЖИТТЄВИХ ФАКТІВ

1. За свідченнями етологів, що вивчають поведінку тварин, коли живі істоти збираються у великі групи, у їхньому середовищі виявляється “колективний розум”, який починає ними керувати. Наведемо спостереження французького вченого Луї Тома, що займався вивченням термітів. Він виявив, що окремий терміт є істотою, задіяною у хаотичному русі. Але якщо ми збільшимо число термітів до деякої “критичної маси”, то відбудеться диво: терміти починають створювати робочі бригади і, діючи найвищою мірою узгоджено, зводили грандіозну будівлю, репрезентуючи “велике знання” про спорудження в цілому. Це ж можна говорити й у відношенні до всіх суспільних тварин. Окремо узята особа сарани не знає напрямку і мети руху під час міграції, а зграя – знає. Ефект “критичної маси” існує й у птахів, риб, а також у всіх суспільних тварин, коли “велике знання”, чи “велика воля” постає духовним керуючим чинником існування співтовариств живих істот.

2. Л. Уотсон (“Життєпотік: біологія несвідомого”) описує науково-дослідний експеримент з дикими мавпами, проведений на островах в Японському морі. Дослідники кормили мавп одного з островів солодкою картоплею – багатом, розкидаючи його в пісок. Одна із мавп вимила батат у воді та навчила цьому інших мавп. Через кілька років число мавп, що мили батат на острові, досягло критичної маси, і раптом усі мавпи острова одночасно почали мити батат без жодного зовнішнього спонукання. Крім того, на всіх прилеглих островах одночасно стали мити батат абсолютно всі мавпи. Дослідники припустили, що має існувати певне поле, яке охоплює всі острови, завдяки чому усі мавпи могли “спілкуватися”.

3. Аналіз наукових джерел дозволяє стверджувати, що сутністю людини є, насамперед, розум, самосвідомість, мислення. В основі ж цих процесів лежить мова (Л.С. Виготський, О.Р. Лурія та ін). Так, відомі експерименти з мавпами, яких навчали жестовій мові глухонімих. Згодом мавпи змогли оволодіти основами цієї мови (в

цілому досягнувши при цьому рівня розвитку 4-5-річних дітей). При цьому, поперше, вони були спроможні навчати цій мові інших мавп, і, подруге, вони за допомогою мови виділяли себе з тваринного середовища, відносячи себе до людей і називаючи інших мавп "брудними тваринами" (!).

4. Як пише А.С. Белкін, успішність у шкільному навчанні (незалежно від навчальної дисципліни та типу навчання), переживання успіху в навчальній та ігровій діяльності визначають подальшу життєву траєкторію людини, її соціальний статус та загальну успішність у майбутньому дорослому житті. Психологи довели, що успішність дитини хоча б в одній сфері діяльності приводить до формування психологічної установки на успішність та радість, що завдяки синергетичному ефекту спрямовує будь-яку діяльність дитини на досягнення успіху. І навпаки, якщо дитина не пізнала успіх та радість у сім'ї, під час перебування у дитячому садочку, під час навчання у школі, то в подальшому житті для неї буде вельми проблематичним досягти успіху.

5. Психологи Інституту кінесології у США, вивчивши численні психофізіологічні показники організму людини в умовах її комунікації із собі подібними, дійшли висновку: якщо спілкуються дві людські істоти, життєвий (енергетичний) тонус однієї з яких є вищим, ніж тонус іншої, то "життєва" енергія "перетікає" до цієї іншої істоти, оскільки прилади фіксують, що її життєвий тонус підвищується, а іншої людини – еквівалентним чином знижується. Дещо подібне ми зустрічаємо в електротехніці у вигляді "ефекту захоплення": якщо в одну енергомережу ввімкнути два звукових генератори, що генерують коливання з близькими, але різними частотами, і якщо перший генератор характеризується більшою потужністю, ніж другий, то має місце ефект "захоплення", коли "сильний" генератор "поведе" за собою "слабкого" та примусить його працювати на своїй частоті. Було також помічено, якщо людина позитивно ставиться до свого оточення, то вона значно підвищує тонус своєї життєдіяльності; і навпаки, негативне ставлення до оточуючого світу знижує енергетичний тонус людини. Ці висновки отримані на підставі досліджень інституту кінесології в США, директор якого Д. Даймонд показав, що щитовидна залоза крім виконання головної функції імунологічного нагляду, постає основним "розподільником" живлющої, регенеруючої енергії організму. Щитовидна залоза направляє й регулює потік електромагнітної енергії по всьому організмі, проводячи миттєву корекцію, яка необхідна для подолання певних відхилень у життєдіяльності.

Джерело інформації:

Дубасенюк О.А., Вознюк О.В. Професійно-педагогічні задачі: типологія та технологія розв'язання: навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. Імені Франка, 2010. – 272 с.

ПЕДАГОГІЧНА СИТУАЦІЯ

Педагогічна ситуація — складова частина педагогічного процесу, педагогічна реальність, через яку інженер-педагог управляє педагогічним процесом і педагогічною системою. Це концентроване вираження педагогічного процесу й педагогічної системи в їхньому часовому просторі. Значення педагогічних ситуацій є величезним. Вони концентрують у собі всі переваги й недоліки педагогічного процесу й педагогічної системи взагалі. Вони відіграють значну роль у формуванні досвіду педагогічної діяльності.

Будь-який педагог повинен мати свій «архів» ситуацій, записаних на картках, у щоденнику. Цей архів дбайливо зберігається все життя, складає професійне багатство будь-якого педагога.

Сутність будь-якої педагогічної ситуації полягає в наявності в ній протиріч, їх розвитку й розв'язання. Тому будь-яка ситуація по суті є проблемною. Педагогічна ситуація завжди конкретна, може попередньо проектуватися або виникати стихійно під час проведення заняття, іспиту, екскурсії.

ПАМ'ЯТКА У РАЗІ ВИНИКНЕННЯ КОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЙ

Конструктивне розв'язання конфліктних ситуацій — необхідний елемент професійної педагогічної підготовки викладачів.

Будь-які негуманні дії викладача викликають протидію.

Якщо учень кинув виклик учителеві, отже, має всі підстави.

Кожна конфліктна ситуація — гострий сигнал про неблагополуччя в розвитку особистості або цілого колективу.

Доречніше проаналізувати перші симптоми неблагополуччя, ніж розпочати це після серйозних проявів конфлікту.

Позитивні знахідки в роботі найчастіше забуваються, промахи пам'ятаються тривалий час, іноді все життя.

Джерело інформації:

<https://osnova.com.ua/news/682>

ПСИХОГІМНАСТИЧНІ ВПРАВИ

Вправа “Який я організатор групового спілкування”

Для самовдосконалення управлінських функцій, організаторських і комунікативних здібностей важливо рефлексіювати своє спілкування з аудиторією. Спочатку самому це робити важко, а тому попросіть свого друга (подругу), не втручаючись у заняття, яке Ви проводите, побути в ролі спостерігача-рецензента.

Найважливіше в організації спілкування – створення спільності, єдності аудиторії. Тому спостерігач мусить насамперед відзначити характер взаємодії між Вами й аудиторією. Цьому може слугувати класифікація типів поведінки організатора. Дослідники (М.-А.Робер, Ф.Тільма, 1988) виділяють чотири зони взаємодії організатора спілкування з аудиторією, в яких він якось себе проявляє:

I. Позитивна зона взаємодії. У цій зоні організатор спілкування:

Демонструє солідарність (підвищує статус іншого, допомагає, нагороджує).

Поводиться невимушено, сміється, жартує, показує задоволення.

Схвалює, активно приймає іншого, розуміє, ставиться поблажливо, співчуває, погоджується.

II. Зона відповідей. Найчастіше взаємодія в цій зоні з'являється після позитивної зони або після питань (зона III). У цій зоні організатор:

Висловлює своє розуміння, дає вказівки, поважаючи автономію інших.

Оцінює, висловлює думку, аналізує, повідомляє про своє враження, висловлює побажання.

Подає інформацію, орієнтацію, повторює, пояснює, підтверджує.

III. Зона питань. Організатор спілкування в цій зоні:

Просить подати інформацію, орієнтацію, повторити, підтвердити.

Просить оцінити, висловити думку, проаналізувати, поділитися враженнями.

Просить поради, вказівки, підказки, в якому напрямі діяти.

IV. Негативна зона вилучає позитивну (і навпаки). Для цієї зони характерні такі дії організатора спілкування:

Не схвалює, демонструє пасивне неприйняття, відмовляє в допомозі.

Тримає себе напружено, просить допомоги.

Поводиться вороже, принижує достоїнство інших, стоїть на своєму або самоутверджується.

Щоб уникнути суб'єктивності й упередженості спостерігача (стереотипи першого враження, емоційний стан, статус у групі), тенденції завищувати (“все добре”) або усереднювати (“все нормально”) оцінку, прагнення до узагальнень (всі, завжди, скрізь так роблять), попросіть декількох однокурсників оцінити реалізацію Вами управлінських функцій під час заняття, проаналізувати ефективність педагогічного спілкування з аудиторією.

Якщо якість управління навчальним процесом на занятті не задовольняє Вас, спільно з спостерігачами намагайтеся знайти причину цього, накресліть шляхи зміни, компенсації, нейтралізації причин, удосконалення управлінського спілкування під час заняття.

Для стимулювання пізнавальної активності студентів під час занять, вдосконалення навичок їхньої самостійної роботи з науковим текстом, формування вміння вести навчальний діалог їм можна запропонувати такі вправи.

Вправа “Запитання-відповідь” (за В.В. Петрусинським).

Перед Вами сторінка наукового тексту. Швидко й уважно його прочитайте (5 хв.). Тепер розділіться на дві команди. Змагання буде за кращу відповідь і краще запитання щодо змісту наукового тексту. Нехай ліва команда буде запитувати, а права – відповідати. Враховуватиметься активність учасників команд і, звичайно, кількість і глибина поставлених запитань та якість відповідей, а також оригінальність і винахідливість.

Команди, ще раз уважно перечитайте текст! Тепер за 1-2 хв. Ліва команда придумав свої цікаві запитання (можна коротко записати), а права – обговорить текст, виділяючи в ньому головне, щоб оцінити якість поданих запитань і правильно відповісти на них.

Після запитань-відповідей команди міняються завданнями: права команда запитує, а ліва – відповідає. Потім оцінюють результати гри і роблять висновки.

Вправа “Конспект”

Перед Вами науковий текст, поділений на абзаци. Прочитайте його (5 хв.). Візьміть папір і ручку. Потрібно якомога коротше законспектувати на окремому аркуші кожен абзац тексту, виділяючи в ньому головну думку (номер абзацу не позначати!).

Тепер перемішайте аркуші з конспектами і передайте їх своєму сусідові за столом. Уважно перегляньте конспекти свого сусіда і поставте номери абзаців тексту, які їм відповідають. Передайте їх знову сусідові. Кожен у своїх конспектах перевіряє правильність номерів абзаців і підраховує кількість помилок.

Після цього учасники гри обговорюють результати, оцінюють прийоми ефективного якісного конспектування.

Вправа “Краще запитання”

Перед Вами навчальний текст. Прочитайте його (5 хв.). Тепер кожен повинен придумати оригінальне запитання за змістом навчального тексту, відповідь на яке показує глибину оволодіння цим матеріалом, дає можливість побачити найцікавіші його аспекти. Ще раз перегляньте текст і обміркуйте своє запитання. Кожен по черзі буде їх ставити, а інші – відповідати на них якомога повніше. Після запитань-відповідей обговорюють активність учасників, визначають найцікавіше і найвлучніше запитання та найкращу і найповнішу відповідь.

Вправа “Відповідь – слово”

Прочитайте науковий текст. Тепер кожен повинен поставити запитання і відповіді на чуже. Відповідати потрібно одним словом, яке має виражати суть відповіді на це питання, тобто бути його ключовим словом. Виграє той, у кого буде найвлучніше запитання і найкраща відповідь.

Прочитайте текст ще раз і обміркуйте запитання. Тепер розпочинаємо перехресне опитування. Ставити запитання і відповідати на нього будуть учасники, яких визначить викладач. (Група оцінює найвдаліші запитання і відповіді).

Вправа “Дерево мудрості”

Швидко й уважно прочитайте науковий текст. Після цього кожен пише записку, в якій ставить важке запитання за текстом. Згорніть записку і прикріпіть її скріпкою до дерева (функцію дерева може виконувати підвішена нитка біля дошки). Тепер по черзі кожен підходить до дерева, знімає записку, читає запитання і якомога повніше відповідає на нього вголос. Інші студенти оцінюють запитання і відповідь, звертають увагу на те, своє чи чуже запитання було обране для відповіді.

Вправа “Доповідь”

Прочитайте текст (5 хв.). Тепер відтворюють його зміст за допомогою малюнків, знаків, схем і передайте таку шпаргалку своєму сусідові. Після цього кожен доповідає за цим текстом, використовуючи малюнки або схеми свого сусіда (у кожного учасника пари свій текст). Група оцінює, хто зробив доповідь найдетальніше, хто виготовив найкращий наочний посібник?

Вправа “Я хороший”

Похваліть себе, розкажіть, який Ви хороший, гарний (-а) (перед дзеркалом).

1. Відповісти на питання: Чи легко себе хвалити? Яке було Ваше самопочуття? Чи потрібно себе хвалити?
2. Скласти для себе програму самовиховання як особистості з орієнтацією на майбутню виховну діяльність з учнями (студентами).

Джерело інформації:

Городиська В., Пантюк М., Міляєва В. Педагогіка та психологія вищої школи : тексти лекцій. – Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ ДДПУ, 2014. – 300 с.

Для нотаток

Для нотаток

П-24 Педагогіка і психологія вищої школи : методичні вказівки до практичних занять та виконання самостійної роботи для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти денної форми навчання/ уклад. О.І. Гулай. Луцьк : ЛНТУ, 2025. 42 с.

Комп'ютерний набір
Редактор

О.І. Гулай
О.І. Гулай

Підп. до друку _____ 2025 р.
Формат 60x84/16. Папір офс. Гарнітура Таймс.
Ум. друк. арк. 2,6 Тираж ___ прим. Зам. _____

Віддін іміджу та промоцій
Луцького національного технічного університету
43018 м. Луцьк, вул. Львівська, 75